

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

_____ Н. А. Грозовська
“ _____ ” _____ 2012 р.

**Навчальна програма курсу
«ТЕХНОЛОГІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА»**

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр

Галузь знань: 0301 – соціально-політичні науки

Напрями підготовки: 6.03010201 – психологія

Статус курсу: вибіркова дисципліна

Запоріжжя 2012 р.

Технології арт-терапії в роботі психолога: Навчальна програма курсу. –
Запоріжжя: ЗНУ, 2012 – 9 с.

Укладач: к.пед.н., ст. викладач В.В. Грандт

Ухвалено на засіданні
кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності
Протокол № 1 від 26 серпня 2012 р.
Зав. кафедри _____
к.психол.н., доц. Губа Н.О.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Одним із пріоритетних напрямів розвитку психологічної науки та практики на етапі її становлення в умовах сучасного українського суспільства є підготовка кваліфікованих фахівців – практичних психологів. Професійна підготовка спеціалістів цієї галузі у вищих навчальних закладах має відповідати вимогам сучасних соціально-економічних змін. Вона являє собою цілісний навчально-пізнавальний процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників.

Це зумовлено тим, що сучасний фахівець має бути не лише професійно підготовленим до майбутньої діяльності, а й уміти самостійно орієнтуватися в новому потоці знань та передових технологій, творчо підходити до вирішення професійних завдань, мати гнучке, динамічне, позбавлене стереотипів мислення.

Програма з курсу «Технології арт-терапії в роботі психолога» відповідає навчальним планам професійної підготовки психолога. Курс має інтеграційний та аналітичний характер, оскільки спирається на цілий комплекс інших дисциплін, що входять до системи підготовки спеціаліста з психології. Вивчення курсу дає можливість познайомити студентів із теоретичними основами арт-терапевтичних технологій та сформуванню вміння й навички використання арт-терапевтичних методик і технік у професійній психологічній діяльності.

Курс «Технології арт-терапії в роботі психолога» розрахований на студентів напряму підготовки «Психологія» 4 курсу денного відділення і складається із двох навчальних модулів.

2. МЕТА Й ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Мета курсу: ознайомлення студентів із арт-терапією як напрямом сучасної психологічної науки та практики.

Завдання курсу:

- 1) надати студентам знання про історію формування, зміст, структуру та функції арт-терапії;
- 2) сформувати в майбутніх фахівців уміння використовувати арт-терапевтичні методики й техніки в роботі з клієнтами;
- 3) сприяти розвитку індивідуальних і професійних якостей, необхідних як для ефективного виконання професійних обов'язків, так і для всебічного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Реалізація окреслених завдань у процесі вивчення курсу «Технології арт-терапії в роботі психолога» дозволить студентам

знати: поняття й історію виникнення арт-терапії, структуру та функції арт-терапії, сфери застосування арт-терапії, особливості організації групової та індивідуальної арт-терапевтичної роботи, специфіку застосування арт-

терапії в роботі з різними категоріями клієнтів, види та форми арт-терапії, вимоги до аналізу продуктів арт-терапевтичної діяльності;

вміти: обґрунтувати доцільність застосування арт-терапії для вирішення конкретного психологічного завдання; оцінювати ресурсні можливості клієнта та оптимально задіяти й розвивати його творчий потенціал за допомогою арт-терапії; застосовувати арт-терапевтичні методики й техніки для самодіагностики та саморегуляції; кваліфіковано й методично правильно користуватися арт-терапевтичним інструментарієм.

3. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Найсуттєвіші питання розвитку арт-терапевтичної науки та практики не можуть бути ані поставлені, ані вирішені поза контактом з іншими науковими галузями. Зокрема, для вивчення історії розвитку арт-терапії необхідне застосування знань мистецтвознавства, ряду медичних дисциплін та психології.

Курс «Технології арт-терапії в роботі психолога» розроблено на основних теоретичних положеннях психологічної науки і ґрунтується на системі пов'язаних між собою дисциплін, а саме: «Загальна психологія», «Практикум із загальної психології», «Вікова психологія», «Основи психотерапії», «Психодіагностика», «Психологічні проблеми сімейного виховання», «Психологія особистості», «Психологічні проблеми спілкування», «Основи психологічної практики», «Клінічна психологія», «Патопсихологія», «Експериментальна психологія», «Анатомія та еволюція нервової системи» та ін.

Основні поняття курсу: терапія, арт-терапія, ізотерапія, музикотерапія, казкотерапія, танцювально-рухова терапія, ігрова терапія, фототерапія, візуалізація, уява, творчість, інсталяція, колаж, мандала, сублимація, художня експресія, фасилітуюче середовище, метафора, корекція, розвиток, діагностика, клієнт, ресурсний потенціал, «внутрішня дитина».

4. ЗМІСТ КУРСУ

Модуль 1. Теоретичні основи арт-терапії

Тема 1: Поняття й основні категорії арт-терапії.

Поняття арт-терапії як наукової галузі та навчальної дисципліни. Історія виникнення арт-терапії як наукового напрямку. Сучасний стан розвитку арт-терапії: арт-терапевтичні школи світу. Арт-терапія в Україні: напрями та персоналії. Основні категорії арт-терапії: терапія, арт-терапевт, клієнт, кабінет для арт-терапевтичної роботи, арт-студія, сесія. Значення креативності як процесу, протилежного імітації, в арт-терапії. Умови розкриття креативності в контексті арт-терапевтичного процесу. Стадії творчого процесу: підготовка, інкубація, ілюмінація, верифікація.

Тема 2: Обґрунтування ефективності арт-терапії.

Функції арт-терапії (за Н. Є. Пурніс): діагностична, комунікативна, регуляторна, когнітивна, корекційна, розвивальна. Психодинамічний підхід в арт-терапії. Гуманістичний підхід в арт-терапії. Феноменологічний підхід в арт-терапії. Основні напрями та принципи арт-терапії. Специфічні особливості арт-терапії: метафоричність, тріадичність, ресурсність. Фактори ефективності арт-терапії. Терапевтичний потенціал арт-терапії. Корекційні можливості арт-терапії. Діагностика в арт-терапії. Порівняльна характеристика проєктивної та арт-терапевтичної діагностики.

Тема 3: Системний опис арт-терапевтичного процесу.

Структурні та функціональні характеристики терапевтичних відносин. Підготовчий етап арт-терапевтичного процесу: основні стадії та завдання. Етап формування системи психотерапевтичних відносин і початку творчої активності клієнта: основні завдання та функції. Етап зміцнення й розвитку психотерапевтичних відносин: основні завдання та функції. Заклучний етап арт-терапії: основні завдання та функції.

Тема 4: Організація арт-терапевтичної діяльності.

Специфіка використання робочих матеріалів у арт-терапії: зображальні засоби, тканини, природні матеріали, музичні інструменти тощо. Психологічний вплив матеріалів у арт-терапевтичному процесі. Обладнання арт-терапевтичного кабінету: кабінет-студія, арт-терапевтичний кабінет для індивідуальної роботи, арт-терапевтичний кабінет для групової інтерактивної роботи, арт-терапевтичне відділення та кабінет універсального призначення, додаткові приміщення. Оснащення арт-терапевтичного процесу. Способи реєстрації й оцінки арт-терапевтичної роботи: ведення поточної документації, правила зберігання зображальної продукції, методи оцінки ефективності арт-терапії.

Тема 5: Концепції та форми арт-терапевтичної роботи.

Психотерапевтичні концепції арт-терапії. Арт-техніки в індивідуальній та груповій роботі. Індивідуальна форма арт-терапії: етапи роботи, особливості індивідуальної арт-терапії в роботі психолога. Групово-форма арт-терапії: можливості групової арт-терапії в роботі психолога; структура групової арт-терапевтичної сесії; практичні вправи для роботи в парах. Відмінності групової арт-терапії від індивідуальної. Структура групової арт-терапевтичної сесії. Варіанти практичних вправ для роботи в парах.

Тема 6: Галузі застосування арт-терапії.

Арт-терапія в роботі з дітьми. Арт-терапія в роботі з підлітками. Інтегративна арт-терапія в роботі з дитячо-батьківськими групами. Специфіка арт-терапевтичної роботи з дітьми та підлітками в умовах школи. Використання арт-терапії в лікуванні залежностей. Арт-терапія в роботі з хворими. Експресивно-творчі методики арт-терапевтичної роботи з жертвами насилля. Використання арт-терапевтичних методик у роботі з сім'єю. Арт-терапія в роботі з сім'ями «групи ризику». Особливості арт-терапевтичної роботи з людьми похилого віку: індивідуальна арт-терапія, групова арт-

терапія. Арт-терапія з людьми похилого віку, які мають виражені розлади пам'яті. Досвід танцювально-рухової терапії з людьми похилого віку. Арт-терапія з психіатричними хворими. Специфіка арт-терапевтичної роботи з правопорушниками. Арт-терапія в роботі з безпритульними. Навчальний та виховний потенціал арт-терапії. Нові напрями арт-терапевтичних досліджень.

Модуль 2. Практичні аспекти використання арт-терапевтичних методик і технік

Тема 1: Особливості використання ізотерапії в роботі психолога.

Загальна характеристика ізотерапії. Матеріали для художньої творчості. Психотерапевтичний вплив кольору. Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів у ізотерапії. Основні етапи ізотерапії: вільна активність перед творчим процесом; процес творчої діяльності; дистанціювання; процедура «що ти бачиш». Проективний малюнок. Техніка медитативного малюнка – мандала. Символічне трактування кольору в мандалотерапії. Створення кольорового кола. Ахроматичні та хроматичні кольори. Основні техніки в ізотерапії (за М. Лібман): техніки для знайомства з матеріалами; техніки для дослідження широкого кола проблем і переживань клієнтів; техніки для дослідження системи взаєностосунків, образу «Я»; техніки для парної роботи, роботи в малих групах та із родиною. Алгоритм аналізу творчого продукту. Особливості ізотерапії з дітьми. Методика ізотерапевтичної роботи з дітьми.

Тема 2: Теорія та практика казкотерапії.

Поняття казкотерапії. Особливості дослідження казки в психологічній науці. Класифікація казок в контексті методу казкотерапії. Роль метафори в казкотерапії. Етапи казкотерапії. Функції та завдання казкотерапії. Сфери застосування казкотерапії. Форми роботи з казками: розповідання, створення, аналіз, малювання, інсценізація, медитації, імідж-терапія. Схема психологічного аналізу казок: енергоінформаційне поле казки, основна тема казки, сюжет казки, лінія головного героя, символічне поле казки. Особливості казкотерапевтичної роботи з дітьми. Специфіка казкотерапії з дорослими. Можливості поєднання казкотерапії з іншими арт-терапевтичними техніками. Особливості групової та індивідуальної казкотерапії. Огляд казкотерапевтичних методик і технік.

Тема 3. Специфіка застосування музикотерапії.

Загальне уявлення про музикотерапію. Історія виникнення музичної терапії. Механізми впливу музики на людину. Музика та тілесні реакції. Психокорекційні механізми музичної терапії. Психологічні механізми музично-творчого самовираження. Терапевтичний потенціал рецептивної музикотерапії. Форми та техніки активної музикотерапії. Особливості роботи з музичними інструментами. Сфери застосування музикотерапії. Специфіка обладнання кабінету для музикотерапії. Застосування музикотерапії в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами. Музикотерапія з дітьми.

Тема 4. Танцювально-рухова терапія (ТРТ) в роботі психолога.

Поняття танцювально-рухової терапії. Історія виникнення та розвитку танцювально-рухової терапії. Основні принципи та задачі танцювально-рухової терапії. Етапи танцювально-рухової терапії. Динаміка терапевтичного процесу в танцювально-руховій терапії. Основні техніки й методики в танцювально-руховій терапії. Аутентичний рух. Аналіз рухів та мови тіла в контексті пізнання особистості. Принципи безпечного застосування танцювально-рухової терапії на рівні терапевтичного танцю.

Тема 5: Творчий потенціал арт-терапії.

Мультимодальний підхід та інтеграція різних видів арт-терапії. Інноваційні арт-технології: перформанс, ритмотерапія, фототерапія, міфодрама, бібліотерапія, вокалотерапія, Плейбек-театр, техніки наративу. Особливості створення арт-терапевтичних програм. Особистісна та професійна компетентність арт-терапевта. Професіограма арт-терапевта. Кордони арт-терапевтичної діяльності.

5. ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Арт-терапия / [ред. и сост. А.И.Копытин]. – СПб. : Речь, 2001. – 150 с.
2. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением / Бурно М.Е. – М. : Академический проект, 1999. – 364 с.
3. Вачков И.В. Арт-терапия. Развитие самопознания через психологическую сказку / Вачков И.В. – М. : Ось-89, 2007. – 144 с.
4. Диагностика в арт-терапии. Метод «Мандала» / [ред. А.И.Копытин]. – СПб. : Речь, 2002. – 144 с.
5. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Путь к волшебству: теория и практика сказкотерапии / Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. – СПб. : Златоуст, 1998. – 300 с.
6. Киселева М.В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе / Киселева М.В. – СПб. : Речь, 2007. – 336 с.
7. Кокоренко В.Л. Арт-технологии в подготовке специалистов помогающих профессий / Кокоренко В.Л. – СПб. : Речь, 2005. – 112 с.
8. Копытин А.И. Теория и практика арт-терапии / Копытин А.И. – СПб. : Речь, 2003. – 256 с.
9. Копытин А.И. Системная арт-терапия / Копытин А.И. – СПб. : Питер, 2001. – 216 с.
10. Короп И. Законы Радости. Исцеление словом и музыкой / Короп И. – М. : Открытый Мир, 2008. – 56 с.
11. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика / Лебедева Л.Д. – СПб. : Речь, 2003. – 254 с.
12. Остер Дж. Рисунок в психотерапии / Дж. Остер, П. Гоулд. – М. : Генезис, 2000. – 192 с.
13. Практикум по арт-терапии / [ред. А.И.Копытин]. – СПб. : Питер, 2001. – 448 с.
14. Пурнис Н.Е. Арт-терапия. Аспекты трансперсональной психологии / Пурнис Н.Е. – СПб. : Речь, 2008. – 224 с.
15. Сусанина И. Введение в арт-терапию / Сусанина И. – М. : Когито-Центр, 2007. – 95 с.

Додаткова

1. Будза А. Арт-терапия: Йога внутреннего художника / Будза А. – М. : Феникс, 2006. – 317 с.
2. Дрешер Ю.Н. Библиотерапия, теория и практика: учебное пособие / Дрешер Ю.Н. – М. : Профессия, 2007. – 272 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Психодиагностика через рисунок в сказкотерапии / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева, Д.Б. Кудзилов. – СПб. : Речь, 2006. – 144 с.
4. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Психотерапия зависимостей: метод арт-терапии / Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. – СПб. : Речь, 2002. – 224 с.
5. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми / Киселева М.В. – СПб. : Речь, 2008. – 160 с.

6. Копытин А.И. Арт-терапия детей и подростков / А.И. Копытин, Е.Е. Свистовская. – М. : Когито-Центр, 2007. – 197 с.
7. Копытин А.И. Тест "Нарисуй историю" / Копытин А.И. – СПб. : Речь, 2003. – 80 с.
8. Королева З. Говорящий рисунок: 100 графических тестов / Королева З. – Екатеринбург : У-Фактория, 2006. – 304 с.
9. Короткова Л.Д. Сказкотерапия для дошкольников и младшего школьного возраста / Короткова Л.Д. – СПб. : Речь, 2001. – 225 с.
10. Кузьмина Е. Р. Нарисуй мне о себе: практическая психология для взрослых и детей / Кузьмина Е. Р. – М. : Когелет, 2001. – 48 с.
11. Лановой В.Е. Метод «Напишите рассказ». Диагностика, терапия и прогноз / Лановой В.Е. – СПб. : Речь, 2006. – 198 с.
12. Лебедева Л. Д. Энциклопедия признаков и интерпретаций в проективном рисовании и арт-терапии / Л.Д. Лебедева, Ю.В. Никонорова, Н.А. Тараканова. – СПб. : Речь, 2006. – 336 с.
13. Назарова Л. Фольклорная арт-терапия / Назарова Л. – СПб. : Речь, 2002. – 224 с.
14. Никитин В. Пластикодрама: Новые направления в арт-терапии / Никитин В. – М. : Когито-Центр, 2003. – 183 с.
15. Копытин А.И. Тест «Нарисуй историю» / Копытин А.И. – СПб. : Речь, 2003. – 80 с.
16. Потёмкина О. Ф. Психологический анализ рисунка и текста / О. Ф. Потёмкина, Е. В. Потёмкина. – СПб. : Речь, 2005. – 524 с.
17. Пурнис Н.Е. Арт-терапия в развитии персонала / Пурнис Н.Е. – СПб. : Речь, 2008. – 176 с.
18. Рудестам К. Групповая психотерапия / Рудестам К. – СПб. : Питер, 2000. – 384 с.
19. Сельченко К.В. Новейшая цветопсихология / Сельченко К.В. – М. : Харвест, 2007. – 672 с.
20. Черемнова Е.Ю. Танцотерапия. Танцевально-оздоровительные методики / Черемнова Е.Ю. – М. : Феникс, 2008. – 144 с.

6. Інформаційні ресурси

1. Московський сайт терапії мистецтвом. – Режим доступу: <http://www.artstherapy.ru/>
2. Сайт РОО «Арт-терапевтична асоціація». – Режим доступу: <http://rusata.ru/>
3. Сайт психологічного центру «Контакт». – Режим доступу: <http://www.contact-club.irnd.ru/index.html>
4. Навчальна програма «Арт-терапія». – Режим доступу: http://cprk.ucoz.ru/index/art_terapija/0-7
5. Арт-терапевтичний інформаційний портал. – Режим доступу: <http://psy-creation.pp.net.ua/>
6. Офіційний сайт української арт-терапевтичної асоціації. – Режим доступу: <http://art-therapy.org.ua/>
7. Центр психології та творчості. – Режим доступу: <http://art-terapiya.at.ua/>